

**JIZZAX VILOYATIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA JOYLASHIRISH VOSITALARI
VA DIQQATGA SAZOVAR JOYLARNING O'RNI**

Abdiramanov Jangabay Bektursinovich – katta o'qituvchi
jangabay1964@gmail.com

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Usmanov Mashrab Rustamovich – geografiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
mashrabusmonov79@gmail.com

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Abdinazarova Xidoyatxon Oripovna – geografiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
xidoyatxonabdinazarova@gmail.com

Qo'qon davlat universiteti

**РОЛЬ СРЕДСТВ РАЗМЕЩЕНИЯ И МЕСТО ДОСТОПРИМЕЧАТЕЛЬНОСТЕЙ
РАЗВИТИИ ТУРИЗМА В ДЖИЗАКСКОЙ ОБЛАСТИ**

Абдираманов Жангабай Бектурсинович – старший преподаватель

Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза

Усманов Машраб Рустамович – доктор философии по географическим наукам, доцент
Джизакский государственный педагогический университет

Абдиназарова Хидоятхан Ориповна – доктор философии по географическим наукам, доцент
Кокандский государственный университет

**THE ROLE OF PLACEMENT FACILITIES AND PLACEMENTS
IN THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE JIZZAKH REGION**

Abdiramanov Zhangabay Bektursinovich – senior lecturer

Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz

Usmanov Mashrab Rustamovich – Doctor of Philosophy in Geography, Associate Professor
Jizzakh State Pedagogical University

Abdinazarova Khidoyatkhan Oripovna – Doctor of Philosophy in Geography, Associate Professor
Kokand State University

Tayanch so'zlar: turizm, viloyat geografik o'rni, turizmi rivojlantirishga oid qaror va farmonlar, arxeologiya yodgorliklari, arxitektura (tarixiy obida ziyoratgohlar) va monumental hamda diqqatga sazovor joylar soni, gastronomik turizm, mehmonxona, oilaviy mehmon uylari, turkompaniya, turistik marshrutlar va turizm istiqbollari.

Rezyume. Ushbu maqolada Jahonda turizmining o'rni, turizm, Jizzax viloyati o'zining noyob tabiati va betakror tarixiy obidalari, me'moriy yodgorliklari, bundan tashqari turizmi rivojlantirishga oid qaror va farmonlari, viloyatda joylashgan arxeologiya yodgorliklari, arxitektura (tarixiy obida ziyoratgohlar) va monumental hamda diqqatga sazovor joylar, mehmonxonalar, viloyatining tog'li va tekislik hududlari, joylashtirish vositalari, mehmonxona, oilaviy mehmon uylari, turkompaniya faoliyati, Baxmal tumanining turistik marshrutlari, turizm sohasida loyihalar, turizm istiqbollari haqida taklif va tafsiyalar berilgan.

Ключевые слова: туризм, географическое положение региона, постановления и указы о развитии туризма, количество археологических памятников, архитектурных (исторических памятников, мест паломничества) и монументальных достопримечательностей, гастрономический туризм, гостиница, семейные гостевые дома, туркомпания, туристические маршруты и перспективы туризма.

Резюме. В данной статье представлены предложения и рекомендации о роли туризма в мире, туризме, уникальной природе и неповторимых исторических памятниках Джизакской области, архитектурных памятниках, а также постановлениях и указах по развитию туризма, археологических памятниках, расположенных в регионе, архитектуре (исторических памятниках, местах паломничества) и монументальных и достопримечательных местах, отелях, горных и равнинных районах региона, средствах размещения, гостинице, семейных гостевых домах, деятельности туристической компании, туристических маршрутах Бакмальского района, проектах в сфере туризма, перспективах туризма.

Key words: Tourism, geographical location of the region, resolutions and decrees on tourism development, number of archaeological monuments, architectural (historical monuments, pilgrimage sites) and monumental attractions, gastronomic tourism, hotel, family guest houses, travel company, tourist routes and tourism prospects.

Summary. This article presents proposals and recommendations on the role of tourism in the world, tourism, the unique nature and unique historical monuments of the Jizzakh region, architectural monuments, as well as resolutions and decrees on tourism development, archaeological monuments located in the region, architecture (historical monuments, pilgrimage sites) and monumental and attractive places, hotels, mountainous and lowland areas of the region, accommodation facilities, hotel, family guest houses, tourism company activities, tourist routes of the Bakhmal district, projects in the field of tourism, tourism prospects.

Kirish. Turizm xalqaro xizmatlar bozori tarkibidagi muhim tarmoqlardan biri bo'lib, buning natijasida XXI asrning boshida iqtisodiy samaradorlik bo'yicha dunyoda birinchi o'rinni egallagan bo'lib neft ishlab chiqarish va avtomobilsozlik kabi muhim tarmoqlarni ortda qoldirgan. Biroq, turizm nafaqat iqtisodiy rivojlanishning kuchli vositasi, shuningdek, u muayyan hudud qiyofasini yaratish, kelajak yutuqlari va tarixini targ'ib etishda ham samarali omil bo'lib xizmat qiladi. Turizm mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishiga eng katta ta'sir ko'rsatadi. Turli davlatning turistik va rekreatsion salohiyati juda murakkab tushuncha bo'lib, bir ma'noda talqin qilish va baholash qiyin. Bu ko'p jihatdan turistik salohiyatning asosini, har bir alohida davlatning kelib chiqishi va mohiyatiga ko'ra har xil bo'lgan madaniy, tabiiy va tarixiy meros obyektlari tashkil etishiga bog'liq.

Hozirgi vaqtda dunyoda turizmning roli doimiy ravishda o'sib bormoqda, bu turizmning odamlar hayotidagi roliga, shuningdek, butun mamlakatlar iqtisodiyotiga ta'siri kuchayishi bilan bog'liq. Turizmdagi xizmatlarning aksariyati eng kam yo'qotishlar bilan amalga oshiriladi, turizm jahon iqtisodiyotiga tobora ko'proq ta'sir qilmoqda bularning barchasi turizmning o'ziga xos belgisidir. Faoliyatning turizm sektori qo'shilgan qiymatning eng yuqori ko'rsatkichiga erishishga imkon beradi. Hozirgi bozor iqtisodiyoti sharoitida sayyohlik kompaniyalari yangi xizmatlar va mahsulotlarni ishlab chiqish muhimligi va zarurligini tobora ko'proq anglab yetmoqda [1].

Turizm deganda jismoniy shaxsning doimiy istiqomat joyidan sog'lomlashtirish, ma'rifiy, kasbiy-amaliy yoki boshqa maqsadlarda borilgan joyda (mamlakatda) haq to'lanadigan faoliyat bilan shug'ullanmagan holda uzog'i bilan bir yil muddatga jo'nab ketishi (sayohat qilishi) tushuniladi [2].

Asosiy qism. Jizzax viloyati o'zining noyob tabiati va betakror tarixiy obidalar, me'moriy yodgorliklari, milliy o'ziga xosligi va an'anaviy taomlari bilan bizning mintaqamiz turizmning jadal rivojlanishi uchun istisno, emas edi. Bugungi kunda ushbu sanoat mintaqasi rivojlanishining istiqbolli yo'nalishlaridan biriga aylandi. Hozirda viloyatda 427 madaniy meros obyekti davlat muhofazasiga olingan bo'lib, ulardan 100 tasi tarixiy obidalar, ziyoratgohlar, 268 tasi arxeologik va 59 tasi monument yodgorliklari hisoblanadi. Viloyatda Nurota va Zomin qo'riqxonalar, Zomin milliy tabiat bog'i, Aydar-Arnasoy ko'llar tizimi, 9 ta o'rmon xo'jaligi va Qizilqumning cho'l hududlari mavjud. Viloyatda o'rmonlar 72 ming gektar maydonni egallaydi, 50 turdagi hayvonlar va qushlar va 1000 turdagi o'simlik turlarini uchratish mumkin [3].

Ma'lumki, viloyatining tog'li hududlarida ya'ni Zomin, Baxmal, Forish va Yangiobod tumanlarida ziyorat turizmini, Sharof Rashidov, G'allaorol, qisman Do'stlik va Paxtakor tumanlarida gastronomik, Aydar-Arnasoy ko'llar tizimi atrofidagi Arnasoy, Forish tumanlari va vohada o'zining alohida o'rniga ega Jizzax shahrida ekoturizm, gastronomik hamda ziyorat turizmini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar mavjud hisoblanadi [4].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 26-apreldagi "Respublikaning turizm salohiyatini jadal rivojlantirish hamda mahalliy va xorijiy turistlar sonini yanada oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar

to'g'risida"gi PQ-135-sonli qarori ijrosi doirasida viloyatda turizm xizmatlari, sayyohlar oqimi va infratuzilma yuksalib bormoqda.

Bugungi kunda Jizzax viloyatida 35 ta mehmonxona va shunga o'xshash joylashtirish obyektlari faoliyat olib bormoqda, 2024-yilda 60 mingdan ortiq kishi ushbu mehmonxonalarga joylashtirildi, ulardan 94,9%i O'zbekiston fuqarolari, 3,0%i MDH ga a'zo davlatlar fuqarolari va 2,1 %i xorijiy davlatlar fuqarolari tashkil etdi. Mehmonxonalar va shunga o'xshash turar joylarga joylashtirilgan shaxslardan 16,2 ming kishi ta'til, bo'sh vaqt va dam olish maqsadida, 41,0 ming kishi ish yuzasidan va kasbga oid maqsadda, 0,6 ming nafari do'stlar va qarindoshlardan xabar olish maqsadida, 0,1 ming nafari ziyorat qilish maqsadida, 0,3ming nafari davolovchi va sog'lomlashtiruvchi muolajalar maqsadida, 0,6 ming nafari ta'lim va kasbiy tayyorgarlik maqsadida kelgan.

Jizzax viloyati arxeologiya, arxitektura, monumental va diqqatga sazovar obyektlari haqida ma'lumotlar

№	Tuman, shahar	Arxeologik obyektlar, ta	Arxitektura obyektlari, ta	Monumental san'at obyektlari soni, ta	Shu obyektlar ichida diqqatga sazovor joylari	Jami
1.	Jizzax shahri	9	13	9	8	39
2.	Sh.Rashidov tumani	40	4	7	0	51
3.	Zarbdor tumani	11	3	8	0	22
4.	Zomin tumani	73	33	3	13	122
5.	Yangiobod tumani	18	11	1	2	32
6.	G'allaorol tumani	47	9	15	2	73
7.	Baxmal tumani	55	11	2	1	69
8.	Forish tumani	15	15	4	4	38
9.	Zafarobod tumani	0	0	0	0	0
10.	Paxtakor tuman	0	0	3	0	3
11.	Arnosoy tumani	0	0	1	0	1
12.	Do'stlik tumani	0	0	0	0	2
13.	Mirzacho'l tumani	0	1	4	0	5
JAMI		268	100	59	30	427

Shuningdek, hozirgi vaqtda 170 ta 4 ming 959 o'rinli mehmonxona, oilaviy mehmon uylari mavjud bo'lib, ularning soni 258 taga, o'rinlar soni 6 ming 614 taga yetgan. Bu esa o'z navbatida viloyatga kelayotgan xorijiy sayohlarni to'liq joylashtirish imkoni yaratilganidan dalolat beradi. Viloyatning eng ko'p tashrif buyuradigan joylarida 4 ta turistik ma'lumot markazi (infokiosklar) tashkil etildi [5].

Hozirgi vaqtda viloyatda jami 12 ta turkompaniya faoliyati yo'lga qo'yilgan bo'lib, 30 ga yaqin yangi marshrut ishlab chiqilgan. Turizm salohiyati yuqori bo'lgan hududlarda hamda boshqa ekoturizm manzillari bo'ylab 3-5 kunlik turizm marshrutlari yaratilgani ham tahsinga loyiq.

Misol tariqasida Baxmal tumanining turistik marshrutlariga quyidagilarni aytib o'tish joiz deb hisoblaymiz.

1. G'allaorol tumanidan boshladi Sa'd Ibn Abu Vaqqos ziyoratgohi → Baxmal tumanidagi "Malik Ajdar" ziyoratgohi → Dong'ora dam olish maskani → "Paloxmon ota" ziyoratgohi → Tagob qishlog'idagi "Terakli ota" ziyoratgohi → Tangatopdi ota ziyoratgohi → Temirqadam qishlog'idagi "Xo'ja Ko'ndalang ota" ziyoratgohi → Oqqo'rg'on qishlog'idagi "Muxammad Said Xo'ja Abu Said Mo'min Holiq Xo'ja" ziyoratgohi.

2. Baxmal tumani markazidan boshlanadi → Baxmal tumani markazida "O'smat ota" ziyoratgohi → "Novqa ota" ziyoratgohi → "Novqa ota tepa" yodgorliklari → "Bog'i Mozor ota" ziyoratgohi → Jum-jum qishlog'idagi "Sa'dulla Izbosarov" dam olish maskani → "Nushkent tepa" yodgorliklari.

3. Baxmal tumanidan boshlanadi → Xo'ja Ko'ndalang ota ziyoratgohi → "Baxmal oromgohi"- sanatoriyasi → "Boyqo'ng'ir o'tovlari" dam olish maskani.

4. Baxmal tumanidan boshlanadi → Qatortol qishlog'ida "Do'lana" dam olish maskani va betakror tog' manzaralari hamda ekoturistik mintaqalari va boshqalar.

Joriy yilda viloyat bo'yicha turizm sohasida 30 ta loyiha ishga tushirilishi rejalashtirilgan. Shundan 4 ta mehmonxona, 12 ta turizm dam olish va xizmat ko'rsatish maskani, 2 ta turistik davolash-sog'lomlashtirish majmuasi, 2 ta "Hostel", 2 ta oilaviy mehmon uyi, 1 ta ijara yotoqxona, 7 ta umumiy ovqatlanish va 1 ta "Motel" faoliyati yo'lga qo'yilmoqda [6].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 9-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasida ichki va ziyorat turizmini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6165-son Farmoni hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar vahkamasining 2021-yil 24-fevraldagi 100-sonli "Ichki va ziyorat turizmini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori ijrosi doirasida birgina Baxmal tumanining O'rmonchi qishlog'ida turizm sohasini rivojlantirish borasida ham keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi [7].

Xulosa. Umuman olganda, Jizzax viloyati o'zining tabiiy turistik obyektlari, tarixiy qadamjolari, arxitektura, monumental va diqqatga sazovar turistik destinatsiyalari bilan alohida ajralib turadi. Kelajakda ushbu sohani rivojlantirish orqali hududga yanada turistik oqimning ko'payishi va yangi ish o'rinlarining ochilishiga olib keladi. Shu bilan birga, quyidagi masalalarga e'tibor qaratish turizm istiqbolida muhim ahamiyatga egadir:

- Jizzax viloyatining geografik o'rni va joylashuvidan kelib chiqqan holda turizm sohasiga o'ziga xos yondoshish;

- tabiiy sharoit va o'ziga xos iqlim xususiyatlaridan kelib chiqqan holda tanishuv, rekreatsiya dam olish va sog'lomlashtirish maskanlarini kartalashtirish va turist qabul qilish yukini geografik va ekologik baholash;

- qadim tarixi va buyuk kelajagini aks ettiruvchi turistik reklamalarni xilma xil ko'rinishda, turli tillarda yanada ko'paytirish;

- diniy turizm istiqboli yuqoriligini inobatga olib islom diniga ehtiyoq qiluvchilar ko'p bo'lgan davlatlar turizm bozorini o'rganish va ularni qiziqitirish;

- turizm moddiy texnik bazasini yanada kuchaytirish;

- Sog'lomlashtirish va dam olish, kurortlar tizimiga xorijiy sayyohlarni jarb qilish orqali rekreatsiya turizmiga e'tiborni kuchaytirish va boshqalar.

Adabiyotlar

1. Abdiramanov J.B., Usmanov M.R. O'zbekistonda joylashgan tabiiy turistik obyektlarining turizmni rivojlantirishdagi o'rni. // Fan va jamiyat, №6(1), 2024, 38-40-b.
2. Abdiramanov J.B., Usmanov M.R. O'zbekistonda ko'llar tizimida turizmni rivojlantirishning ahamiyatlari. Geografiya – kelajakka nazar mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiya Materiallari to'plami. – Nukus: «O'zbekiston», 2024, 217-221-b.
3. Usmonov M.R. Turizm geografiyasi. O'quv qo'llanma. – Samarqand: SamDU, 2019.
4. Комилова Н.К., Усманов М.Р. Жиззах вилоятида туристик дестинацияларни ташкил этишининг худудий жиҳатлари. Монография – Жиззах. ЖДПУ "Таҳририй-нашриёт бўлими нашри", 2023.
5. Komilova N.Q., Usmanov M.R., Karimov I.E. "Zomin" turistik-rekreatsion zonasini rivojlantirish istiqbollari. // Журнал естественных наук, 3(5), 2021.- С. 311-315.
6. Lapasovich M.O., Nematovich N.O., Yakubovich Z.B., Rustamovich U.M., Tolipov F. Historical and ethnographic characteristics and socio-spiritual factors of visiting tourism in uzbekistan. // Journal of Critical Reviews, 7(6), 2020. – P. 47-50.
7. Komilova N.K., Matchanova A.E., Safarova N.I., Usmanov M.R., Makhmudov M.M. Some socio-economic aspects of gastronomic tourism study. // Estudios de economía aplicada, 39(6), 2021. – P. 12.